

„Gospodarska priloga“

priložena od

štajerskega gospodarskega društva.

L. 1883.

24. junija.

Štev. 11.

Enajsti internacionalni kitni in semenski somenji na Dunaji.

Visoko c. k. ministerstvo poljedelstva naznanilo je centralnemu odboru, da bo po naznanilu Dunajske borze za žito in moko mesca avgusta na Dunaji enajsti internacionalni somenji za žito in za sejalna semena, ter povabila ga je opomniti kmetijske kroge, ter se porazumeti oziroma oseb, ki hočejo priti na ta somenji direktno na Dunajsko borzo za žito in moko.

Gradeč, 6. junija 1883.

Centralni odbor štajerskega kmetijskega društva.

Prid obrezovanja dreves pri presajenju.

Da se morajo porezati korenine sadnih dreves pred presajenjem v tem so val skušeni sadjerejci enih misli; drugače je kar se tiče porezanja verhov. Nekteri jih porežejo pred presajo, drugi pa še le čez leto po presajenju, kar se je zadni čas posebno priporočalo.

Razsoditi za katero obrezovanje se je odločiti, treba je vediti poprej kakošen namen ima obrezovanje dreves. Namen drevesnega obrezovanja je doseči močnejše veje, ki rastejo naravnost navzgor, in doseči pri drevesu lep reden vrh.

Da se presajeno drevesce dobro zarašče, treba je med drugimi pogoji življenja tudi tega, da imajo korenine pravo razmero z nadzemskimi deli drevesa. Da to lažje razumite, mislite si veliko močno drevo, ki se ima izkopati in presaditi na drugo mesto. Drevo zgubi pri izkopanju deloma svoje korenine, in ne more rasti po presajenju, če se mu ne poreže tudi vrh, ker ostale korenine ne morejo rediti verha, kateri je ostal enako velik, kakor pred presajenjem. Če se pa veje pametno porežejo in prinesejo v pravo razmero s koreninami se smejo presajati z dobrim vapoem še odrasla drevesa. Pri navadnih drevescih, kakor se presajajo, so razmere med koreninami in verhom večidel zelo enake, in drevo raste tudi, če se mu vrh ne poreže, raste sicer slabše in večkrat je to vzrok da se drevo ne

prime in se posuši. Da po verhu neporezana drevesca hitreje poganjajo, to je naravno, ker zgornji pobjki so boljše razviti kot doljni, če pa začne drevesce spomladi poganjati to še ni dokaz, da se je prišlo, ker pobjki po verhu spomladi ne dobivajo pri presajenem drevesu svojega živeča od korenin iz tal, temveč iz soka, ki je še v drevesu od preteklega leta. Lep dokaz temu je da drevesa posekana pozno v jeseni ali po zimi, spomladi začnejo poganjati če tudi nimajo ne korenin in niso v nobeni zvezi z zemljo, kar more viditi prav lahko večkrat vsakdo.

Drevesa, ki pri presajenju po verhu niso porezana poganjajo prvo leto mnogo novih vejic, ktere se redijo prvo leto iz soka, ki je v drevesu ostal še od poprejše jeseni, drugo leto pa takemu drevesu njegove korenine, ki se še niso zarastle v razmeri z verhom, ne morejo donášati dovolj hrane za vse vejice, drevo začne hirati in se nazadnje posuši.

Popolnoma zraščena drevesa z mnogimi močnimi koreninami se po presajenju prav lepo zarastejo, če se jim vrh ne poreže, pa samo takrat, ko se vzamejo iz pravega stališča tako skerbljivo, da se jim ni odtegnala ali poškodovala skoraj nobena korenina; to pa še ne dokaže, da bi ne hianilo drevescu, če se mu poreže pri presaji tudi vrh. Vzrok zakaj bi se drevesa po verhu ne obrezovali bil bi, da se z porezanjem naredi drevesu mnogo ran, po katerih sok iztaka in se posuši, toraj taka drevesa marsikrat v resnici ne morejo rasti in se posušijo; temu pak se prav lahko pomaga, zamažejo se drevesove rane z drevesnim voskom, in rane ne škodujejo nič več. To je priporočati posebno pri sadnih drevesih s koščicami (črešnje, slive, marlice, breskve i. t. d.) in pri hruškah. S tem se odpravi edina resnična škoda obrezovanja dreves pred presajenjem, kar se tiče rastenja. Kar pa se tiče obrezovanja dreves po verhu pred presajenjem, vidi se večinoms že iz dosedaj povedanega. Drevesce, katero je obrezano po verhu v pravi razmeri s koreninami, poganjalo bo močnejše vejice, ker poganja jih samo toliko, kolikor jih more rediti; obrezano drevesce bo imelo prvo leto veliko močnejše vejice, kakor neobrezano, ker mu ni treba rediti jih toliko kakor neobrezanemu. Kakor skušnje kažejo, rastejo

neobrezana drevesa pogostoma prav zanikerno, razvijajo se le nekoliko zgornji pobki, ki imajo donati sadja, ker pa nimajo dovolj hrane zaostanejo tudi ti, pri presajenju se mora gledati prvo leto posebno na to, da dobi drevo dobrega lesa. Ves sok se toraj porabi tu v razvoj sadonosnih mladik, kar pa pri tacihi drevesih nima nobene veljave, sadja tako ne morejo prvo leto donati, rasteje drugih lesenih mladih pa zaostane, toraj se tako rekoč ves sok nepotrebno raztrosi. (Niska drevesca so izvzeta iz vzrokov, o kterih tu govoriti ni ne prostora, ne časa).

Pravijo pak, da bo po verhu neobrezano drevesce v rastejni prihitelo toliko v drugem letu, ko se obreže, kolikor je zaostalo prvo leto po presajenju. To je resnica pri drevesu, ki si je napravilo pravih korenin, in ki se potem obreže pravilno, ker se mu odvzame mnogo vejic, ki bi imele rediti, poganjajo nove toliko krepkejše. Tako drevesce pravilno obreže i pak je treba več vednosti, kakor pri drevescu pred presajenjem ali vsaj po presajenju, preden začne drevesce poganjati. Gledati je treba, da se reže pri pobkih, ki so zaostali pretečeno leto, ne pa pri pobkih, ki poganjajo listje in cvetje, ker taki pobki ne delajo lesa, in rasteje zaostalo je na ta način vsaj za celo leto.

Tisti, ki priporočajo presajati drevesa brez obrezovanja po verhu, pravijo da dobi drevesce po tem načinu lepši verh. Da se pa pri sadnem drevesu verh pravilno in lepo razvije, na to se ne gleda samo zavoljo lepote, temveč tudi zavoljo rodovitnosti, ker na rodovitnost drevesa ima veliko vpliva, kako so veje razraščene. Kakor začne drevesce rasti, mora sadjerejec toraj gledati, da se verh lepo razraste, mladice, ki rastejo prav naj se puste vse druge pa porežijo. Zato je treba tudi gledati pri obrezovanju pred presajenjem, da se poreže drevesce tako, da pridejo pobki, ki imajo poganjati, v pripravno stanje. Pri tem obrezovanju pak se mnogokrat zgodi, da pobki pod rano ktera se je naredila drevescu s porezanjem ne rastejo, akoravno so bili odločeni za novo vejico, namestu njih pa počene pobeek ki ni na pravem mestu, in naredi verh nepravilen. Temu se pomaga tudi, če se drevesce poreže še le drugo leto po presajenju, ker z gotovostjo se sme pričakovati, da bodo vsi pobki poganjali, ki so zaostali preteklo leto; pri tem pak se ne sme pozabiti, da se reže pri tem v dve leti stari les, in so rane tem bolj nevarne. Če se rane ne zamažejo z drevesnim voskom, ne raste zgoraj pobeek ravno tako gotovo ne, kakor pri drevescu porezanem pred presajenjem; če se pa rane zamažejo, bodo rastle tudi pred presajenjem obrezana drevesca.

Če se gleda na vse do sedaj ročeno, sledi, da: 1. Pred presajenjem obrezana drevesca pri enakih razmerah boljše rastejo, kakor neobrezana, ker so pri prvih korenine v pravi razmeri z verhom.

2. Raščenje obrezanih dreves je prvo leto veliko močnejše; drevesce pak, ki je pravilno porezano prvo leto po presajenju more drugo leto nadomestiti

v prvem letu zamujeno, to se pa zgodi samo takrat, če se je drevesce v resnici pravilno obrezalo, ker se le redko pripeti; in:

3. Lepi verh se da doseči z obrezovanjem pred presajenjem ravno tako lahko, kakor z obrezovanjem prvo leto po presajenju.

V obče pak se more še opomniti, da nismo v stani vsak način izreje poskušati za vesoljno veljavo pri vsakem drevesu, in da se ne sme pripisovati vsaki čas boljše ali slabše rasteje obrezovanju, ker je še mnogo drugih vzrokov, iz kterih more rasti presajeno drevesce boljše in hitreje, ali pa zanikarnejše in počasneje. Skušnje so pokazale, da enako močna drevesca presajena v enako zemljo po ravno taistem načinu ne rastejo enako, ter se razvija eno veliko boljše kakor drugo.

Grottenhof

A. Rauch.

Stari skušeni navod živino zdrave ohraniti.

Že pred 50 leti priporočali so se po časnikih nasledni navodi, ki so priprosti in praktični, ter zaslužijo še dandanes, da se posnemajo od kmetskih živinorejcev:

- 1) Derži govedino in konje snažno in štrigljaj konje vsak dan.
- 2) Kermi živino vsaki dan ob določenem času.
- 3) Poškropi kermo večkrat s soljo rastopljeno v vodi.
- 4) Pusti živino vsaki dan na prosti zrak, pa nikolj ne spoldne ko solnce preveč žge, kar se zgodi na mnogih krajih.
- 5) Obvaruj kolikor je mogoče, da ne pride živina na občinskih pašnikih med tujo živino.
- 6) Daj živini po leti večkrat dobro pečenega rženega kruha poškopljenega z dobrim vinakim jesihom in soljo.
- 7) Glej na to, da ima živina svitle in suhe hleve, ki imajo od zgoraj luknje za zračenje enake dimnikom.
- 8) Teletic ne pusti nikolj do bika, preden so stare tri leta.
- 9) Če je potrebno naj puša kri izveden živinski zdravnik, ali naj se puša vsaj po njegovem nasvetu, zato se potrebuje manj zdravil.

Če se s temi pravili zedini še dober gorjanski zrak, dobra voda in dobra kerma, bo živina gotovo rastle in ostala zdrava. da ni boljšega vošiti si.

Anton J. Aust
zdravnik.

Kake se obvaruje, da ne hodijo ljudje po travnikih in njivah.

Travniki, ki ležijo blizu cest ali potov, po-teptajo se od peš hodečih ljudi spomladi, v jeseni in pri mokrem vremenu tako zlo, da posestnika marsikdaj po pravici skerbi, ali bo kaj pridelal ali nič.

Vidi se večkrat, kako se trudijo posestniki taci travnikov ali taka napravljena pota za-preti z različnim germoivjem, ali s pregradami.

Te pregrade pak ne hasnejo nič, obhodijo se ali pak se mnogokrat še odpravijo, tu ne pomagajo ne dobre besede ne svarjenje ne grozjenje.

Steze za pešce so posebno v ilovnati zemlji po dežju tako mehke in blatnate, da nikdo ne more hoditi po njih, in pešci so prisiljeni zapustiti steze ter hoditi po travnikih in po njivah.

Videl sem letošno leto da se je naredilo posestniku po njegovem travniku šest takih postranskih potov, skoravno jih je vse zapiral z germoivjem, Drugod pak sem videl v občini (v Gornji Jarenini) da so se neobhodno potrebne steze (pota do cerkve in šole) zajezile, da so se čez mlake in potoke na-pravile terdne bervi in so se posule pota z finim in debelim peskom in z pezdijrom.

Prebivalci tega kraja nimajo le vedno dobrega pota do šole in cerkve, temveč ohranjeni so jim travniki in njive, ki ležijo zraven teh potov pred sitnim in škodljivem poteptanji.

Pojdite in storite ravno tako!

Pri sv. Miklavžu v Sausalu, 8. junija 1883.

Marka Zinauer, nadučitelj.

Poročilo iz kmetov.

Iz spodnjega Stajerskega :

(Laško 10. junija 1883.) Mesec maj, kateri se je pokazal letos zavoljo zapoznenega rastenja v resnici kot cveteči mesec, imel je skoraj vedno lepo in ugodno vreme, da že več let ne tako. Ker so bile gorkotne razmere normalne, se je deževanje prav ugodno razdelilo, samo od 20. do 28. nam je manjkalo dežja pri hudi vročini. Mraza ni bilo čutili, samo 22. bila je po stranskih dolinah, ki so proste megle in vetra, ne huda slana, ki ni škodovala skoraj nič; vinogradi in sadna drevesa so obstala pri ti slani brez vsega poškodovanja.

Grozdje ni nastavljeno obilno, pa kaže, da bo dobro, terte zgodne sorte začele so cveteti 5. junija. Sadna drevesa so imela neznano veliko cvetja, sadja pak bo obstalo pri raznih sortah različno veliko, pri slivah in hrúškah odpadlo je veliko, jabelka in orehi pak dajo upati prav obilnega pridelka. Pozimske in spomladanske setve dosedaj niso terpele nobene škode; reš je začela cveteti 25. maja, pšenica pak 8. junija. Koruza ima dosedaj še slaba stebila, krompir pak raste prav lepo, in začel je deloma že cveteti zadne dni.

Stanje rastlin za kermo je po dolini prav iz-verstno, po hribih pa so zaostale v rastenji. Na Medardov in Primožev dan (8. in 9. junija) pri nas ni deževalo, kar se že več let ni zgodilo, toraj upajo kmetovalci dobre vinske letine.

J. Castelliz.

Razne stvari.

(Vpeljava živinske soli.) Kakor se čuje, sklenilo je obertniško ministerstvo zopet vpeljati živinsko sol. Ministerijalna komisija do-ločuje sedaj način, po katerem bi se ta sklep vpeljal. Napravljala se bo sol, da je samo živini za vžitek, ljudem pa ne, po nar boljših lansko leto pripo-ročenih navodih, ko so se razpisala v ta namen darila. Če se vpelje zopet živinska sol, vstrgelo bi se željami, ktere naznanujejo vsako leto kmetovalci po celem Avstrijskem.

Naša štajerska kmetijska družba trudi se že več let zaporedoma doseči vpeljavo take soli.

Gospodarske stvari!

Nekoliko o gnojenji vertov.

Nar ugodnejši čas gnojiti: vertove je gotovo pozno v jeseni, da pride gnoj še pred hudim mra-zom v zemljo. Skušinje so dokazale, da je vertovom v hasen če se prekopujejo v jeseni, in da v tem času prekopani vertovi so zlo rodovitni, gnoj pak pri tem prekopanju v zemljo spravi stane manj truda in je tudi zlo koristno, posebno če se ni preveč pregnet in prekratek. V obče pak se redilne tvarine od gnoja po dežju in snegu raztopijo in po zemlji razširjajo po celih vertnih gredih, da rastejo rastline spomladi prav lepo, ker se je gnoj že zmešal z zemljo, in ji dal toraj vso redilno moč.

Za verte slamnat frisen še ne prekan gnoj ni ugoden, redi manj in večkrat rastlinam škoduje, da živeža in stanovanja bramorjem in drugim škod-ljivim merčesom, ker ti si ravno radi izvolijo v svoje stanovanje gnoj, ki se še le v zemlji kisa, ter jim da dovolj gorkote. Zraven tega napravlja frisen gnoj pri mnogih rastlinah razne bolezni na primer grinte pri vohrovitu in več drugih.

Napčno pak je gnoj napeljati v verte in ga pustiti ležati v kupih predolgo časa, preden se ga spravi pod zemljo. Pri suhem vremenu se posuši, in mnogo redilnega soka se izhlapi, kar rastlinam ne more biti nikol v prid, če pak je vreme de-ževno, gre ves gnoj na tisti prostor kjer leži, in gnojenje je po tem takem neednako. Prav dobro je gnojiti verte prav po verhu zemlje, da se gnoj komaj pokrije. Porabi se k temu na polovico segniti gnoj, ali pa druge reči, ktere so že nekoliko segnite. Če je bila zemlja že popred dobro pognojena v globocini, in se potem zmeša po verhu z prav malo gnoja, da taka zemlja mladim rastlinkam, ktera

nimajo prvi hip globokih korenin, prav dobre hrane, ter jim pomaga bujno rasti. Taka tla gnojena na poverju pri zalivanju se ne oterdijo in se ne spokajo, ker gnoj od zgoraj mokroto dalje drži kakor navadna zemlja in rastline dokazujejo kako ugodno jim je tako gnojenje s svojim naglim in lepim rastenjem.

Pri rabi na pol segnitega gnoja tudi frišno gnojenje rastlinam ne škoduje, frišni s slamo mešani gnoj naj se rabi le takrat, ko se hoče preveč težka in terda zemlja rahlati, povsod drugod naj se gnoji z na pol segnitim gnojem.

O kermenji z novim senom.

Ali je škodljivo kermiti živino z novim senom ali ne, o tem se je že pisalo in govorilo veliko. Znano je vsacemu, da novo seno prav lepo in močno diši, in sicer tako močno, da ne napravi samo človeku, temveč tudi konjem v tesnih hlevih, da jih glava boli. Pri konjih je skušnja pokazala, da jim napravi kermenje z novim senom pogostoma grižo, in ravno konji žrejo novo seno z neizrekljivo požretnostjo. Ker pa bi hlapi in dekle konjem mnogokrat radi vstregli, ter jim dajo novega sena kolikor ga morejo zavličiti, je nar boljše, novega sena toliko dolgo časa ne dajati v kermo, da se popolnoma izditi. —

Ker pak večkrat staro seno že pomanjkuje, je gospodar primoran jemati novega sena pred pravim časom, če je primoran storiti kaj takega, naj ga vsaj meša s starim senom, in če mu tudi tega ni mogoče, naj mu odkraja vsaj primeša rezance (škope), in naj daje konjem le malo novega sena. Toraj pozor z novim senom!

O pobiranju sadja.

Zimsko sadje naj se jemlje iz dreves tako pozno, kolikor je le mogoče, sadje se toliko boljše ohrani, kolikor dalj časa ostane na drevesu, in okus mu je temu primerno toliko boljši ko se sadje obleži. Če se receljni ne ločijo radi od drevesa, je to dokaz, da sadje še ni dovolj zrelo. Če se obira tako nezrelo sadje, poterga se drevesu tudi mnogo vejic, ktere bi donšale prihodnje leto sadja, in škoduje se na ta način drevesu oziroma rodovitnosti, ali pa se mu za prihodnje leto skoraj čisto vzame.

Za obiranje sadja delijo naj se jasni solčni in suhi dnevi, megleno deževno vreme škoduje sadju, ker hitreje gnije in dela mu černe madeže, poprime se ga rada rja in potem začne sadje gniti. Črednje in vse slivne sorte in drugo zgodno sočnato sadje se mora obirati. Zgodaj tjutraj in proti večeru je to sadje nar bolj sočnato. Obira naj se z receljni,

ker se potem boljše ohrani. Drevesu to sicer ni ugodno, ker se prav lahko poškodujejo mlade vejice, ktere imajo donšati sadje prihodnje leto; toraj je nar boljše receljne v sredi porezati z ostrim nožem ali prestriči z ostrimi škarjami, to naj se vedno zgodi pri posebno okusnih in dragih jabeljkih. Grozno škodljivo pak je tergati sadje z mladimi vejicami vred. Le če je sadja zares veliko, se močna in velika drevesa smejo otrezati, napravi naj pak se sadju na tleh posteljo iz slame, da se ne obtolče, in pobira naj se po vsakem otrežanju naglo, da ne pada sad na sad, in se ne obtolče eden ob drugega. Otepati pa še orehovi in kostanja ne svetujemo, ker z otepanjem poškoduje ali odbije se mnogo mladih vejic, ktere bi donšale drugo leto obilno sadja. Star nemšk pregovor, ki pravi

„Nüsse, Esel und Weiber thun nicht gut,
Wenn man sie nicht tüchtig schlagen thut.“
(Oreh, osli in ženske niso vredne nič,
Če se ne pretepajo glih kot čičko čič.)

naj se ne obrača na sadje, in ostane naj le prazna šala.

Nekoliko o povezovanju vinskih tert.

Privezovati nove mladike na količe naj se jemljeje le mehke stvari, ki ne režejo nežnih vejic, nar javadnejše se jemlje za to ržena slama.

Privezati se morajo terčne mladike naglo, ko so dosegle dolgot okolu pol metra, ker jih potem veter prav lahko polomi, če nimajo terčne podpore. Različne sorte vinskih tert pak rastejo iz prva prav različno. Nekatere rastejo navprek, namestu pokonci, druge rastejo poševno navzgor, zlahne sorte pak rastejo večinoma naravnost navzgor, in te je nar ložje privezati na količe brez poškodovanja. Mladike, ktere rastejo navprek, se ne smejo naglo naravnost vzdigniti in pripogniti, da bi se privezale pokoncu na količe, ker bi se pri takem ravnanju gotovo polomile, pri tih se mora počakati toliko časa, da so že tako dolge, da se morajo prepogniti in se jim naveže verh na količ. V jeseni ko je listje odpadlo se nar ložje spozna, kako terta raste.

Pri povezovanju mora se paziti, da se listje ne pripravi pod vezilo, ker tako listje redno pogine.

Pozneje, ko so se tertje bolj izrastle, treba jih je povezati še enkrat, večkrat tudi še dvakrat, to je treba posebno pri takih sortah, ki rastejo višje kakor so količi, če ne jih more veter prevreči s količi vred.

Tistih mladik, ki rastejo večkrat en ali dva metra čez visokost količev, ne svetujemo porezati do količa, boljše jih je privezati na druge količe, to vinogradu lepo stoji, in ohrani marsikter grozd.